

BÁSNÍŘKA A PEDAGOŽKA

Obor **slovenistiky**, tj. studium slovinského jazyka, literatury a kultury, byl ve studijním roce 1995/1996 na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně otevřen **poprvé** za dobu pětasedmdesátileté existence brněnské univerzity.

Spolu s **makedonistikou**, jejíž studium bylo v Brně zahájeno v roce 1993/1994, tak dotváří studium slovanských jazyků na této univerzitě s bohatou tradicí literární, jazykovědné i historické slavistiky.

Od října 1995 do června 1997 působila v Brně jako **první lektorka slovinštiny a makedonštiny** Slovinka paní Mgr. Bistrica Mirkulovská (nar. 14. března 1930), která předtím přednášela slovinský jazyk a literaturu na Univerzitě sv. Cyrila a Metoděje ve Skopji. Stala se tak velvyslankyní slovinského a makedonského jazyka, literatury a kultury u nás. V dějinách našeho vysokého školství pak bude toto prvenství zapsáno jako začátek nové etapy vzájemných kulturních styků mezi Českou republikou a Slovinskem a mezi Českou republikou a Makedonií.

Ve své vědecké a umělecké činnosti je Mgr. B. Mirkulovská typickou dvojdou autorkou. Její magisterská disertace se týkala jazykových otázek v básnickém překladu z makedonštiny do slovinštiny. V četných studiích pak podrobněji pojednala mj. o Racinově osmislabičném verši v překladu do slovinštiny, o rytmických prvcích v próze Ivana Cankara, sledovala recepci makedonské básnické tvorby ve Slovinsku a naopak aj. Ve svých srovnávacích statích vycházela B. Mirkulovská převážně z materiálu, který vytěžila z vlastních překladů veršů Antona Aškerce, France Prešerna a děl mnoha dalších slovinských básnických (je jednou z překladatelů makedonského výboru slovinské poezie) a prozaických tvůrců do makedonštiny.

Bistrica Mirkulovská je ovšem nejen vysokoškolská pedagožka a vědecká pracovnice, nýbrž také literátka. Píše poezii a prózu pro děti a mládež. Verše začala psát slovinsky již jako gymnazistka.

Když jsem dne 16. listopadu 1996 navštívil v Lublani její devadesátiletou maminku Milici Kranjcovou, vyprávěla mi o těžkém životě jejich rodiny a ukázala mi mnoho fotografií. A také zažloutlý *Deníček* s verši, který jí věnovala její dcera Bistrica. Sama mi přečetla několik básní, které jsou věnovány jí a jež se jí líbí. Z jejího vyprávění bylo zřejmé, že Bistrica je její nejmilejší dítě. To ostatně otevřeně přiznala i v přítomnosti své nejmladší dcery Jadranky, o níž prohlásila, že je anděl, protože se o ni vzorně stará.

Paní Milica Kranjcová se vyznala takto: „*Bistrici mám ze všech svých dětí nejraději proto, že se narodila nedonošená. Měla se narodit v květnu, ale narodila se 14. března. O celé dva měsíce dříve. Vážila pouhých 1500 gramů. Inkubátory tenkrát nebyly. Musela jsem ji doslova vypiplat. Každé tři hodiny jsem ji ve dne v noci kojila. Dýchala jsem za ni, chvěla se o ni, bděla jsem nad ní. A když pak ji po válce na stadionu ve Skopji po páté prohlásili nejlepší sportovkyní Makedonie, radostí a dojetím jsem plakala. Nestyděla jsem se. Bistrica Kranjcová — nejlepší atletka. Byla jsem na ni hrdá. Půldruhakilový uzlíček se vypracoval na nejlepší sportovkyni.*“

Paní Milica Kranjcová chtěla vědět, zda jsme v Brně spokojeni s její prací. Odpověděl jsem jí, že Bistrica je svědomitá, pracovitá a odpovědná. A že v Brně píše verše a má rozepsaný román. Maminka zajásala radostí.

A odněkud ze zásuvky vytáhla *Deník*, který obsahuje slovinsky psané Bistřiny verše z doby, kdy jí bylo 18–19 let. Jsou to většinou zdařilé i méně zdařilé sonety, které ukazují na zřejmý vliv Franceho Prešerna. Ostatně je známo, že slovinská literatura je mezi slovanskými literaturami v sonetu velmocí.

Deník se skládá ze čtyř částí. První z nich obsahuje 16 básní, v druhé části nazvané *Moja mamica* (Moje maminka) pak sedm básní, jejichž začáteční písmena prvního verše tvoří větu *Moje maminka* (Moje mater). Třetí část nese název *Vzpomínky z Trati mládeže Šamac-Sarajevo 1947* (Spomini z Mladinske Proge Šamac-Sarajevo. 1947). Obsahuje celkem devět básní. Název poslední části *Deníku* pak prozrazuje její obsah: *Proč se mi ozýváš v duši, lásko?* (Čemu se oplaš mi v duši — ljubezen?) Mladá autorka do ní pojala pět básní. Šestá báseň je „useknutá“ v půli třetího verše druhého katrénu. Předpokládám, že existuje někde celá verze básně.

Většina básní v *Deníku* mladičké Bistrice Kranjcové je datována. Datace začíná 20. únorem 1949 a končí 23. květnem 1949. Pod některými básněmi je vedle data na konci textu také poznámka: *S maminkou poprvé přes park, Maminka byla zlá a nemávala mi z balkónu, když jsem odcházela do školy* apod. K básni *Setkání* (Srečanje) je např. poznámka: „*Setkání s člověkem v Bělehradě, který mě kdysi miloval.*“ A k další básni nazvané *Proč?* (Čemu?) je poznámka: „*Odpověď na ‚Lituj, že jsem ženatý‘, stejně jako poznámka k další básni ‚Proč mě nemiluješ?‘*“

Podobná milostná rozehvěnění, zklamání i vzplanutí vyjadřují rovněž některé další poznámky na konci básní. A také k datu vzniku básně *Ve vyhnanství* (V internacijo) 19. května 1949 Bistrica Kranjcová připsala: „*Datum našeho odchodu do vyhnanství.*“

To, o čem se tu zmiňuji, jsou juvenilie paní Bistrici Mirkulovské, jež dokládají jednak její slovinsko-makedonskou dvojdomost a biliterárnost, jednak počáteční vývojovou etapu její tvůrčí cesty. Dnes je Bistrica Mirkulovská autorkou makedonsky psaných básnických a prozaických sbírek pro děti *Květinky* (1960,

Cvek'enca), *Prvňáčci* (1972, Prvačinja), *Sváteční světla* (1979, Praznični videlini), *Všechny milé děti* (1982, Site deca mili), knih povídek a pohádek *Zahrádka* (1962, Gradinče), *Duha* (1979, Vinožito), *Hvězdná* (1986, Dzvezdena), *Světlo* (1989, Svetlina) a románu pro děti a mládež *Mali klíčníci* (1992, Mali ključarnici).

Podle literární kritiky je B. Mirkulovská „především básnířkou pro nejmenší děti předškolního a počátečního školního věku /.../ Svět básně je nejčastěji nazírán v tradičním rámci (matka, otec, panenky, ptáci, domácí zvířata atd.)“.

Ve své zatím poslední makedonsky psané básnické sbírce *Přerušný let* (1996, Prekršen let) autorka navazuje na svou dosavadní tvorbu. Do pěti ucelených cyklů zařadila básně o stromech, osobní lyrické záchvěvy, verše o ptácích i včelách a rostlinkách. Téměř ve všech básních je patrný zdroj, z něhož básnířka čerpala inspiraci i výrazové prostředky. Je jím bohatá makedonská lidová básnická tvorba. K ní se ostatně B. Mirkulovská hrdě hlásí. Např. první verš každé z třinácti částí cyklu je vzat z lidové poezie. V jiných jejích básních najdeme z lidové slovesné tvorby celá čtyřverší.

Třebaže jsou verše určeny především dospělým, autorka v nich otvírá své srdce, nezapře svůj vztah k dětem i svou „duši dítěte“. Je v nich dětská něha, touha i obavy, strach z osamění, bezmocné chvění („tvá báseň mne proměnila v osiku“), ticho („A zase tě hledám v tichu“) i úsměv jako láskyplné pohlazení, dýchá z nich hřejivost a upřímnost citu. Výpověď veršů B. Mirkulovské je bezelestná, jednoduchá, jímavá a často dojmaví. Autorka ví, že „nejvíc bolí a nejvíce pálí prázdnota“, dovede jako jarní vánek šeptat jméno svého milovaného, „vyplakat si slzy, aby jí nezakalovaly zrak“, ucítit vůni země a uvažovat o pomíjivosti času.

V letech, kdy se naše básnířka narodila, uvažoval český literární kritik František Xaver Šalda o tom, co je pravá poezie a dospěl k názoru, že je to „nové vidění života a světa, vidění úplné a syntetické“. Každý verš musí být podle Šaldy vysloven celou lidskou bytostí. „Jen tam, kde se účastní v tvorbě celá bytost lidská, obraznost i cit, intelekt i vůle, tělo i duše, smysly i duchovnost, jen tam je možno mluvit o tvorbě básnické. Básník zpívá tak, jako muž bojuje, jako žena tančí, jako se člověk modlí nebo rouhá: celý. Rozzvučený od nejhlubšího nitra po svůj povrch zcela vlásečným. Právě proto je básnická tvorba tak významná pro vyšší zdraví duše lidské: sjednocuje ji a vykupuje ji z její roztržštěnosti, dává jí poznat v jediném bleskovém osvětlení celou skutečnost bytí, které nikdy posud, na jiných cestách nepostihla v té jednotnosti.“

V souvislosti s ukončením lektorské činnosti Mgr. Bistrici Mirkulovské v Seminári balkanistiky při Ústavu slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně jsme ji požádali o sestavení tzv. autorského výboru ze své básnické tvorby.

S ohledem na vývojové tendence současné české básnické tvorby jsme autorčin výbor poněkud redukovali a naopak doplnili o její juvenilie. Tak vznikla

sličná knížka *Když kvetly kaštany* (Brno 1997). Samostatný oddíl v ní tvoří autorčiny verše, které vznikly za jejího pobytu u nás. Sedm básní (*Poetot i pticata, Skalite nakaj Petrov, Koga cutea kosteni, Mogila miru, Esen na bregovite na Svratka, Katedrala sveti Petar i Pavel, Ikona na Crna madona*) je v ní otištěno v makedonském originále a v českém překladu. Podle jedné z nich je pak nazvána celá sbírka. Skromný výběr z básnické tvorby Bistrici Mirkulovské je konkrétním kamínkem do mozaiky vzájemných česko-makedonských i česko-slovenských kulturních styků.